

การมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการในการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า
อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

The Community's Buddhist Integrative Participation in Managing Doi Tao
Lake's Water Resource at Doi Tao District in Chiang Mai Province

อนันต์ แยมไพลูย์ Anan Yaempai boon

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ Phisit Kotsupho

เทพประวิณ จันทร์แรง Thepprawin Chanraeng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

anan55074@gmail.com

Haripunchai Review 16/08/2565

Haripunchai Review 12/10/2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์การบริหารจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมการจัดการน้ำในปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการในการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมกับการศึกษาเอกสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อย ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดการจัดการน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ในพระพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึงน้ำไว้ว่า ล้วนแต่ให้ความรู้เพื่อเกิดปัญญา และมองเห็นสัจธรรมความเป็นจริงที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาตน เกิดความเมตตาต่อสรรพสิ่งให้มีการใช้ชีวิตที่ไม่ประมาท สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. มีการประชุมหารือและตรวจสอบข้อเท็จจริง ในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหารือแนวทางดำเนินการให้ความช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ มีการชี้แจง ให้ข้อเสนอแนะพร้อมทำความเข้าใจกับราษฎรให้ทราบถึงแนวทางการช่วยเหลือ 2. มีการลงพื้นที่โครงการอนุรักษ์

ฟื้นฟูแหล่งน้ำทะเลสาบดอยเต่า ได้แก่ การจัดทำนโยบาย แผน และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แนวทางการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการในการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการประกอบด้วยหลักความมีเมตตา ความกตัญญูต่อแหล่งน้ำ ตามหลักพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, พุทธบูรณาการ, น้ำ

Abstract

The research article consists of three goals: 1) to study the Buddhist concepts and science of water management and participation water management at present; 2) to study the problem of water management in Doi Tao Lake, Doi Tao District, Chiang Mai Province; and 3) to propose an integrated Buddhist participation approach in water management of Doi Tao Lake, Doi Tao District, Chiang Mai Province. It is a qualitative study that incorporates document studies, learning exchanges, seminars, in-depth interviews, and small group discussions The study's findings revealed the Buddhist concept of water management was an ordinary occurrence. Water, according to Buddhism, is all about communicating knowledge for gaining wisdom and perceiving the truth, which focuses on self-development, compassion for all things and a careless life. The following issues were discovered in Doi Tao lake water management, Doi Tao district, Chiang Mai province: 1) A meeting was arranged to discuss and investigate facts in the area with relevant agencies to discuss ways to assist people in the area. Clarifications, recommendations, and comprehension of the people's approach to assisting them were made. 2) There will be a field trip to the Doi Tao Lake water conservation and restoration project, which will include the development of water resource policies, plans, and measures to address water resource issues According to the guidelines for integrated Buddhist participation in the water management of Doi Tao Lake, Doi Tao District, Chiang Mai Province, Buddhist integrated participation consists of the Buddhist principle of compassion and gratitude for the water source.

Keywords: Participation, Buddhist Integration, Water

บทนำ

น้ำถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง สิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์พืชและสัตว์ได้อาศัยแม่น้ำลำธารในการดำรงชีวิต แหล่งน้ำในทุกแห่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนและระบบนิเวศ น้ำจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การคมนาคมขนส่ง และเป็นแหล่งอาหารเสริมที่สำคัญ (นิติกรณ์ วงศ์ชัย, 2553, หน้า 1) จากสถานการณ์วิกฤตน้ำของประเทศไทยในปัจจุบันมีปัญหาด้านความรุนแรงมากยิ่งขึ้น กรมชลประทานจึงได้วางแผนหลักสำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้หน่วยงานในสังกัดได้ปฏิบัติงานอย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ มาตรการน้ำเพื่อชาติในระยะยาวจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนต้องมีแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติที่มีการทำงานแบบบูรณาการเชื่อมโยงกันทั้งระบบ ทั้งการจัดหา การพัฒนา แหล่งน้ำ การบริหารจัดการ การเพิ่มประสิทธิภาพ การกำหนดวิธีการใช้น้ำในกิจการต่างๆ ให้เหมาะสม การบรรเทาปัญหาน้ำท่วมการจัดการคุณภาพลุ่มน้ำ การบริหารจัดการน้ำตามแผนราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551 – 2554 เพื่อเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล (กรมชลประทาน, 2551, หน้า 91)

เหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งร้ายแรงที่สุดในรอบหลายทศวรรษของประเทศไทย เมื่อปลายปี พ.ศ. 2554 ได้กระตุ้นให้หลายภาคส่วนของสังคมไทยเกิดความกระตือรือร้นเห็นความสำคัญของการเข้ามามีสิทธิ์มีเสียงในการจัดการทรัพยากรน้ำมากขึ้น โดยเริ่มจากความพยายามปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดการที่ผูกขาดโดยภาครัฐ ภายใต้กรอบคิดของศตวรรษก่อน ๆ ที่เน้นการควบคุมน้ำด้วยสิ่งก่อสร้าง มาเป็นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางโดยเน้นการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ควบคู่บริบททางสังคมและระบบนิเวศ เริ่มจากการเสนอร่างกฎหมายน้ำที่เปลี่ยนแนวคิด พื้นฐานจากน้ำเป็นของรัฐ มาสู่น้ำเป็นของส่วนรวม มีการกระจายอำนาจการจัดการและตัดสินใจสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการปฏิรูปโครงสร้างบริหารจัดการน้ำให้ครอบคลุม ไปถึงทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้ที่ดิน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการลุ่มน้ำต่าง ๆ เพื่อสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการทรัพยากรจึงควรเริ่มต้นจากวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศโดย การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของทุกภาคส่วน และเมื่อวิสัยทัศน์ประเทศได้มุ่งเน้นไปที่กระบวนการพัฒนาที่เอื้อเพื่อต่อสิ่งแวดล้อมและ

มนุษย์ การบริหารจัดการลุ่มน้ำซึ่งถือว่าสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศก็ควรจะสอดคล้องกัน กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาในทุกระดับ ทุกมิติ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤติอย่างบูรณาการที่เป็นรูปธรรม ซึ่งต้องมีการดำเนินการในหลาย ๆ ด้านนั้น ทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การพัฒนาและส่งเสริมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของประชาชน สนับสนุนให้มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (นันทิยา ตั้งวิสุทธิจิต, 2558, หน้า คำนำ)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา อิทธิพลของพระพุทธศาสนาปรากฏในวิถีชีวิตผ่านทางวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ด้านความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาแม่น้ำ เช่น หลักพรหมวิหารธรรมให้มีความรักมีเมตตาต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักความกตัญญูต่อสิ่งแวดล้อมที่ให้คุณประโยชน์ เป็นต้น ในพระพุทธศาสนายังมีคำสอนที่เปรียบเทียบกับเรื่องน้ำหลายเรื่อง เช่น สอนให้หายโกรธโดยเปรียบเทียบกับการต็มน้ำในสระ สอนให้ละอายต่อการกล่าววาจาผิดโดยเปรียบเทียบกับการเทน้ำในภาชนะทิ้ง สอนเปรียบเทียบอุปมาน้ำกับบุคคลประเภทต่าง ๆ เป็นต้น (ม.มู (ไทย) 12/111/107) ซึ่งในปัจจุบันการจัดการทรัพยากรน้ำก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบโดยใช้หลักการจัดการลุ่มน้ำและดำเนินการแก้ไขทั้งในส่วนของหน่วยราชการ องค์กรเอกชน รวมทั้งชุมชนที่เข้าไปปฏิบัติงานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ การแก้ไขปัญหาโดยที่เน้นมาตรการทางกฎหมายอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาระยะยาว และป้องกันโดยให้มีความสนใจต่อการแก้ไขปัญหามุมมองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขวิกฤตทรัพยากรน้ำ (สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์, 2550, หน้า 53)

การบริหารจัดการน้ำในอดีต ซึ่งทรัพยากรน้ำมีอย่างไม่จำกัดนั้น เป็นการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง (Top – Down Policy) กล่าวคือ หน่วยงานหรือผู้บริหาร ผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ เป็นผู้กำหนดนโยบายแล้วสั่งการไปยังหน่วยงานปฏิบัติทั้งในระดับชาติและในระดับลุ่มน้ำ โดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน จวบจนถึงปัจจุบัน ศักยภาพทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรน้ำที่พึงใช้ได้ (Supply Side) มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการ (Demand Side) จึงทำให้เกิดคำถามและปัญหาการใช้

ทรัพยากรน้ำในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า ด้านความคุ้มค่า การแก่งแย่งน้ำ ความสมดุลในการใช้น้ำต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมให้คงความยั่งยืน ทะเลสาบดอยเต่า อยู่ในเขตอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่น้ำท่วมถึงภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพล เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่เหนือเขื่อนภูมิพล เคยใช้ในการเกษตรกรรม การประมง ในบริเวณอ่างเก็บน้ำ หากมีน้ำมากพอ (โดยมากจะอยู่ในช่วงเดือนตุลาคม-เมษายน) โครงการจัดการน้ำในทะเลสาบดอยเต่า เป็นความพยายามของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบโดยตรงในพื้นที่รอบ ๆ ทะเลสาบ ซึ่งมองเห็นการเปลี่ยนแปลงและต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองในการประกอบอาชีพ การพัฒนาให้ชุมชนดั้งเดิมซึ่งได้รับผลกระทบได้มีการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปและมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามเจตนารมณ์ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีการกระจายอำนาจการจัดการและตัดสินใจสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการปฏิรูปโครงสร้างบริหารจัดการน้ำให้ครอบคลุม ไปถึงทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาและสนับสนุนทั้งจากโครงการของรัฐและโครงการพระราชดำริฯ อีกมากมาย เกิดอาชีพใหม่ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทุกมิติสังคม เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นรายได้ต่อครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น มีรายได้จากภาคการเกษตรที่เป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น เนื่องจากมีปริมาณของทรัพยากรในทะเลสาบดอยเต่ามากขึ้น (นันทิยา ตั้งวิสุทธิจิต, 2558, หน้า คำนำ)

จากความสำคัญของการจัดการทรัพยากรน้ำที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในทะเลสาบดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจะนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระเบียบ กฎหมาย และกระบวนการชุมชน เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงพุทธบูรณาการ โดยมุ่งหวังให้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำในทะเลสาบดอยเต่า ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องน้ำทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์การบริหารจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมการจัดการน้ำในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการในการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการศึกษาภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบเจาะลึกในบางประเด็น และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารเบื้องต้น

โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถา

2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ตำราวิชาการ หนังสือ เอกสาร งานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ

2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมายสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในทะเลสาบดอยเต่า เจ้าของผู้ประกอบการเรือแพท่องเที่ยว กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักวิชาการจะเป็นผู้ทรงคุณความรู้ที่เคยดำรงตำแหน่งหรือกำลังปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของกรมชลประทาน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง และกลุ่มเป้าหมายสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1) เจ้าอาวาสวัด 4 รูป เจ้าคณะตำบล 4 รูป เจ้าคณะอำเภอ 1 รูป ประกอบด้วย อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ รวม 9 รูป/คน

2) ผู้บริหารท้องถิ่นที่รับผิดชอบคณะกรรมการผู้ใช้น้ำทำการเกษตร 3 คน และผู้นำน้ำประปาระดับเจ้าหน้าที่ 2 คน ผู้มีอาชีพประกอบเรือแพท่องเที่ยว ผู้ประกอบการอาชีพประมง 3 คน รวม 8 รูป/คน

3) ข้าราชการระดับผู้บริหาร 1 คน นายอำเภอ 1 คน ประมงอำเภอ 1 คน กรมเจ้าท่า 1 คน ปศุสัตว์อำเภอ 1 คน เจ้าหน้าที่ชลประทานเชียงใหม่ 1 คน เจ้าหน้าที่ไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนภูมิพล 1 คน และนักวิชาการจะเป็นผู้ทรงคุณความรู้ที่เคยดำรงตำแหน่งหรือกำลังปฏิบัติหน้าที่ในมหาวิทยาลัย 1 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 8 คน

4. รวมกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการสัมภาษณ์ทั้งหมด 25 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายกลุ่ม (Group Interview) และเดี่ยวโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดการด้านการสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า

2) แบบสอบถามข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลสะท้อนกลับในด้านการพึงพอใจในการจัดการทรัพยากรน้ำในทะเลสาบดอยเต่าเชิงพุทธบูรณาการ เกี่ยวกับการปฏิบัติในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำในทะเลสาบดอยเต่า เป็นการวิเคราะห์ค่าทางสถิติ

3) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อในการจัดสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับรูปแบบการบริการจัดการทรัพยากรน้ำในทะเลสาบดอยเต่าจังหวัดเชียงใหม่

4) การศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยจะการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น การเข้าร่วมประชุม สัมมนา การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ และโดยหลังจากดำเนินการแล้วนั้นได้จัดประชุมสัมมนากลุ่ม เพื่อสอบถามข้อมูลย้อนกลับ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

5) การรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของภาคสนาม ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล มีดังนี้

(1) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ คือเอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างตามวัตถุประสงค์งานวิจัยนี้ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีประเด็นสัมภาษณ์ ได้แก่ สภาพทั่วไป สภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ การพึ่งตนเอง การจัดการ ข้อมูลสมาชิกของกลุ่ม

(2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างตามวัตถุประสงค์งานวิจัยนี้ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสนทนากลุ่มผู้ใช้น้ำ

(3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึกและผู้ช่วยผู้สัมภาษณ์

4. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งจะดำเนินการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจาก

เอกสาร งานวิจัย การลงพื้นที่สำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านข้อมูล (Data) ดังนี้

- (1) ด้านเอกสาร ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจากแหล่งต่างกัน
- (2) ด้านบุคคลใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากบุคคลหลายคน
- (3) ด้านทฤษฎี ได้ใช้ทฤษฎีตามที่กล่าวถึงไว้ในบทข้างต้น เป็นเครื่อง

ตรวจสอบ ประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

ก. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ภาพรวมวิถีชีวิตชุมชน ลักษณะภูมิศาสตร์ ทะเลสาบดอยเต่า การไหลของน้ำทะเลสาบดอยเต่า ปัญหาระบบนิเวศของทะเลสาบดอยเต่า อำเภอ ดอยเต่า จังหวัด เชียงใหม่

ข. วิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการบริการการจัดการทรัพยากรน้ำ ภาพรวม จุดแข็ง จุดอ่อนการจัดการทรัพยากรน้ำ

2) ข้อมูลจากเครื่องมืองานวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- เพศ
- อายุของกลุ่มตัวอย่าง
- การศึกษา
- อาชีพ
- จำนวนสมาชิก
- ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการบริการการจัดการทรัพยากรน้ำ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมกิจกรรมการบริการการจัดการทรัพยากร

น้ำ

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติของประชาชน ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ จัดการระบบนิเวศทะเลสาบดอยเต่า

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเรื่องน้ำทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ และการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในปัจจุบัน พบว่า พระพุทธเจ้ามีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ จนถึงวาระสุดท้ายของพระชนม์ชีพ เริ่มตั้งแต่พระองค์ประสูติในลุมพินีสถาน ซึ่งเป็นอุทยานที่ร่มรื่นไปด้วยต้นไม้และธรรมชาติ เมื่อพระองค์ทรงเจริญพระชนมายุทรงมีพระทัยเมตตาต่อสัตว์และสนใจกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติตลอดมา และหลังจากทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงประกาศศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี จาริกไปสั่งสอนเผยแผ่พระธรรมตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ สถานที่พำนักอาจจะเป็นโคนต้นไม้ ซอกเขา ถ้ำในภูเขา ป่าช้า เหล่านี้ เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระชนม์ชีพใกล้ชิดกับธรรมชาติมาโดยตลอด ดังนั้น หลักธรรมและคำสอนของพระองค์ ทรงแสดงให้เห็นถึงความรักในสรรพสัตว์ ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ในข้อบัญญัติและแนวทางการดำเนินพระชนม์ชีพของพระพุทธเจ้า ตลอดจนการดำรงชีวิตของพระสงฆ์สาวกในสมัยพุทธกาลแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้พยายามที่จะเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ต้นแล้ว (พระมหาจรรยา สุทธิญาโน, 2530, หน้า 8)

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงการระงับความทะเลาะของหมู่พระญาติ พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาเพื่อห้ามการทะเลาะกันระหว่างพระญาติฝ่ายศากยะและโกลิยะที่ทะเลาะกันเพราะแย่งน้ำทำนา เรื่องมีอยู่ว่า พวกเจ้าศากยะและพวกเจ้าโกลิยะได้กันแม่น้ำโรหิณีด้วยทำนบกั้นเดียวกัน ในระหว่างนครกบิลพัสดุ์กับนครโกลิยะแต่เมื่อถึงฤดูแล้งน้ำแห้งไม่เพียงพอต่อการทำนา ทำข้าวกล้าต้นข้าวเหี่ยวเฉา จนเกิดการแย่งน้ำกันขึ้นมา จากคณงานทะเลาะกันจนปลายปลายไปถึงพระราชาจะทำสงครามสู้รบกันเพื่อแย่งน้ำ พระพุทธเจ้าทรงทราบเหตุการณ์แล้วทรงตรัสห้ามญาติทั้งสองฝ่ายไม่ให้สู้รบกันเพราะแย่งน้ำ โดยพระพุทธองค์ถามว่าน้ำมีราคาเท่าไรควรหรือที่จะเอาชีวิตของกษัตริย์มาแลกกับน้ำ ทำให้พวกพระญาติคิดได้และเลิกสู้รบกัน หันมาค้ำค้ำกัน (ขุ.ธ. (ไทย) 25/197 - 199/94.)

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของเกษตรกรผู้ใช้น้ำจะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ 1) เกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโครงการชลประทานอันเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การเข้าร่วมการบริหารจัดการชลประทาน ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน 2) การจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น โดยการจัดสรรน้ำตรงตามความต้องการของเกษตรกรอย่างทั่วถึง ประหยัดและเป็นธรรม 3) การบำรุงรักษา

ระบบชลประทานได้รับการดูแลบำรุงรักษา ซ่อมแซมเป็นอย่างดี ให้ใช้งานได้ดีและยาวนานตลอดอายุการใช้งาน 4) เกษตรกรในเขตพื้นที่ชลประทานมีรายได้มั่นคงและสูงขึ้น 5) ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรด้วยกัน 6) ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ 7) เกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง มีส่วนร่วมกับภาครัฐ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมระบบประชาธิปไตย 8) การบริหารจัดการน้ำชลประทานมีความยั่งยืน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของกรมชลประทาน (กรมชลประทาน, 2549, หน้า 129 – 130) จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มเกษตรกร เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการส่งน้ำ และการบำรุงรักษารวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการบริหารงานที่ยึดถือความต้องการและประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่เป็นหลัก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ น้ำตามสภาพธรรมชาติที่ประชาชนทุกท้องที่อาศัยใช้ ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ (ฝน) น้ำผิวดิน และน้ำบาดาล นับเป็นผลิตผลจากธรรมชาติที่เราไม่สามารถผลิตเพิ่มขึ้นมา หรือลดปริมาณที่มีอยู่ในธรรมชาติได้เองตามต้องการ บางปีอาจเกิดฝนแล้งเป็นเหตุให้น้ำในแม่น้ำลำธารมีน้อย จนไม่สามารถแบ่งปันได้ทั่วถึง หรือบางปีฝนตกชุกต่อเนื่องจนเกิดความเสียหายเนื่องจากน้ำท่วมทรัพย์สินและพื้นที่ชุมชน ตลอดจนการมีน้ำเสียหรือมลพิษทางน้ำเกิดขึ้นในหลายท้องที่ตามมาอีกด้วย นับเป็นวิกฤตการณ์เกี่ยวกับน้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้เกิดขึ้นอยู่ตามท้องที่ต่างๆ ทุกภาคของประเทศไทยในสภาพค่อนข้างใกล้เคียงกันแทบทุกปี โดยมีกระบวนการ การประชุมหารือและตรวจสอบข้อเท็จจริง รับทราบสภาพปัญหาในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหารือแนวทางดำเนินการให้ความช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ที่ซึ่งประสบปัญหาขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค และทำการเกษตร ทั้งนี้ การบริหารจัดการกลุ่มน้ำ ซึ่งถือว่าสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศก็ควรจะต้องคล้องกัน (นันทิยา ตั้งวิสุทธิจิต, 2558 หน้า 17) จึงได้มีการชี้แจง ให้ข้อเสนอแนะ พร้อมทำความเข้าใจกับราษฎรให้ทราบถึงแนวทางการช่วยเหลือต่อไป มีการลงพื้นที่โครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำทะเลสาบดอยเต่า มีการจัดทำนโยบาย แผน และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ บริหารจัดการ พัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟู รวมทั้งควบคุม ดูแลกำกับ ประสาน ติดตาม ประเมินผล และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ และพัฒนาวิชาการ กำหนดมาตรฐาน และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านทรัพยากรน้ำ ทั้งระดับภาพรวมและระดับลุ่มน้ำ มีการกำหนดเป้าหมายของกรมทรัพยากรน้ำ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนทุกภาคส่วน มีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ รวมทั้งร่วมแสดงทัศนะ เสนอปัญหาในประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ไปจนถึงร่วมคิดในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมใน กระบวนการตัดสินใจ และพัฒนา (สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, 2552 หน้า 13) เพื่อให้ เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน มีการขุดลอกคลอง มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำ หน้าที่ดูแลทำนุบำรุงคลองต่าง ๆ ไม่ให้ตื้นเขิน มีการจัดสรรน้ำและส่งน้ำให้ทั่วถึงอย่างสม่ำเสมอ มี ประสิทธิภาพและมีความธรรม

ดังนั้น กระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัด เชียงใหม่ ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งจากเจ้าหน้าที่จาก หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เกษตรกร หรือองค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำ ฉะนั้นความเข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่ ของรัฐกับเกษตรกรนับว่า สิ่งสำคัญ และสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ การพัฒนาองค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำให้เข้มแข็ง ขึ้นสามารถมีบทบาทในเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำ การบำรุงรักษาในระดับแปลงนา เพราะ นอกจากจะทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำชลประทานมีประสิทธิภาพดีขึ้นแล้ว ยังสามารถช่วยแบ่งเบา ภาระของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการมีส่วนร่วมเชิงพหุบูรณาการในการบริหารจัดการน้ำ ทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมเชิงพหุบูรณาการในการ จัดการทรัพยากรน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ รัฐบาลควรตระหนักรู้และนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับนโยบายของภาครัฐ ควรจัดการให้มีคุณภาพเกิด ประโยชน์และคุณค่าแก่ราษฎรที่อาศัยอยู่สองฝั่งทะเลสาบดอยเต่า และราษฎรผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก ที่อยู่อาศัยเดิมอพยพขึ้นมาอยู่ในที่รัฐบาลจัดให้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ที่ได้พบกับความเดือดร้อน ในเรื่องภัยแล้งเกี่ยวกับน้ำอุปโภคบริโภคตลอดจนอาชีพการทำเกษตรขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน มี ดังนี้

1) ด้านเมตตาการุณกรรม

เมตตาการุณกรรม คือ การตั้งเมตตาการุณกรรมในเพื่อนสมาชิกทั้งต่อหน้า และลับหลัง โดย การร่วมกันช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือ กันทั้งต่อหน้า และลับหลัง ทำงานร่วมมือกัน คือ คณะกรรมการลุ่มน้ำปิงตอนบน เป็นต้น

2) ด้านเมตตาวจีกรรม

เมตตาวจีกรรม คือ การตั้งเมตตาวจีกรรมในสมาธิทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้า และลับหลัง ดังเช่นในชุมชนเมื่อมีการสร้างอ่างเก็บน้ำของชุมชน เช่น บ้านหนองผักบุ้งเป็นอ่างเก็บน้ำที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อรองรับน้ำที่สูบจากสถานีสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าบ้านหนองผักบุ้งซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน

3) ด้านเมตตามโนกรรม

เมตตามโนกรรม คือ การตั้งเมตตามโนกรรมในสมาธิทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน เมื่อปริมาณการใช้น้ำของหมู่บ้านมีปริมาณมากน้อยขึ้นอยู่กับชนิดของพืชและปริมาณที่เพาะปลูก โดยชาวบ้านที่ทำงานปิ้งในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมซึ่งเป็นช่วงฤดูแล้ง

4) ด้านสาธารณโภคี

สาธารณโภคีตา คือ การได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน เพราะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ สามารถแบ่งประเภทของการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำออกเป็น 2 ประเภท คือ การใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภคและการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร

5) ด้านศีลสามัญญตา

ศีลสามัญญตา คือ มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับสมาชิกทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ เนื่องจากปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ราษฎรในพื้นที่ของอำเภอดอยเต่า อพยพจากที่น้ำท่วมของทะเลสาบเขื่อนภูมิพล มาอยู่บนพื้นที่สูงบริเวณที่ลาดเชิงเขา ไม่มีที่กักเก็บน้ำ ต้องอาศัยน้ำฝน และน้ำจากโครงการสูบน้ำพลังไฟฟ้า

6) ด้านทัญญูสามัญญตา

ทัญญูสามัญญตา คือ การมีทัญญูดีงามเสมอกันกับสมาชิกทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการ อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ ขจัดปัญหา โดยสร้างแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำในทะเลสาบดอยเต่าจากกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธจะมีความสำคัญ

ส่งผลต่อการพัฒนาวิถีชีวิตของคนในสังคมและชุมชน เกิดความสามัคคีปรองดอง หรือสมานฉันท์เกิดขึ้น ภายในหมู่คณะและชุมชน การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่นั้น จะทำให้เกิดการไม่ขัดแย้งต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มต่าง ๆ ได้สามารถจัดการปัญหาร่วมกันได้ โดยเน้นเรื่องคุณธรรมถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

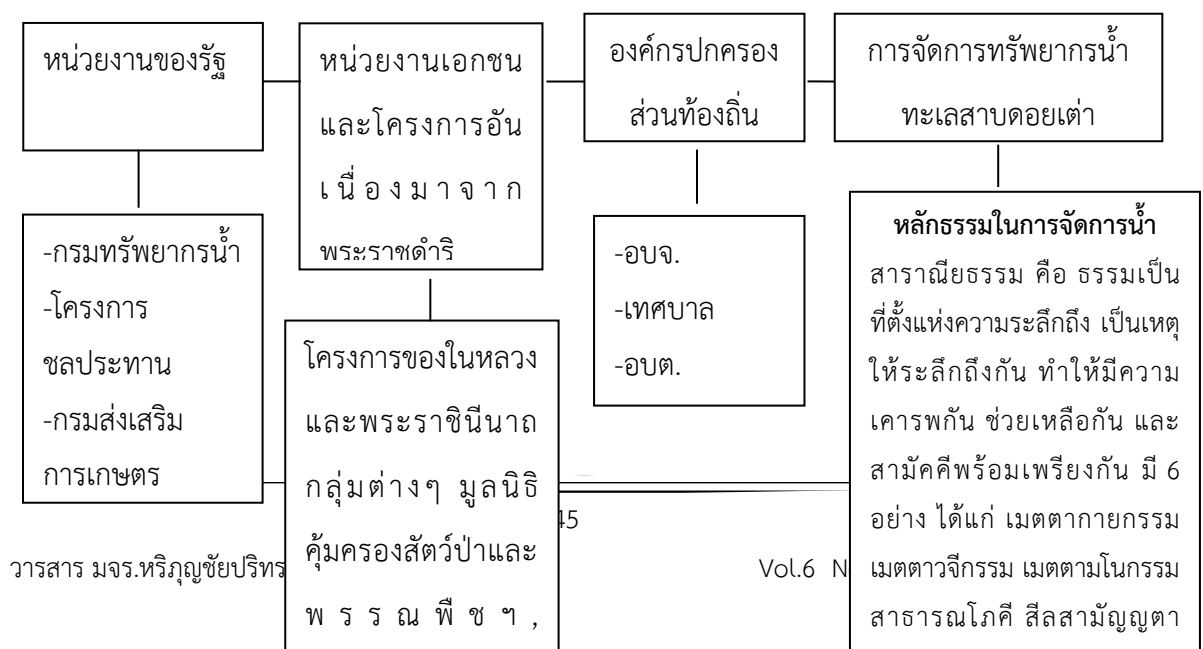
อภิปรายผลการวิจัย

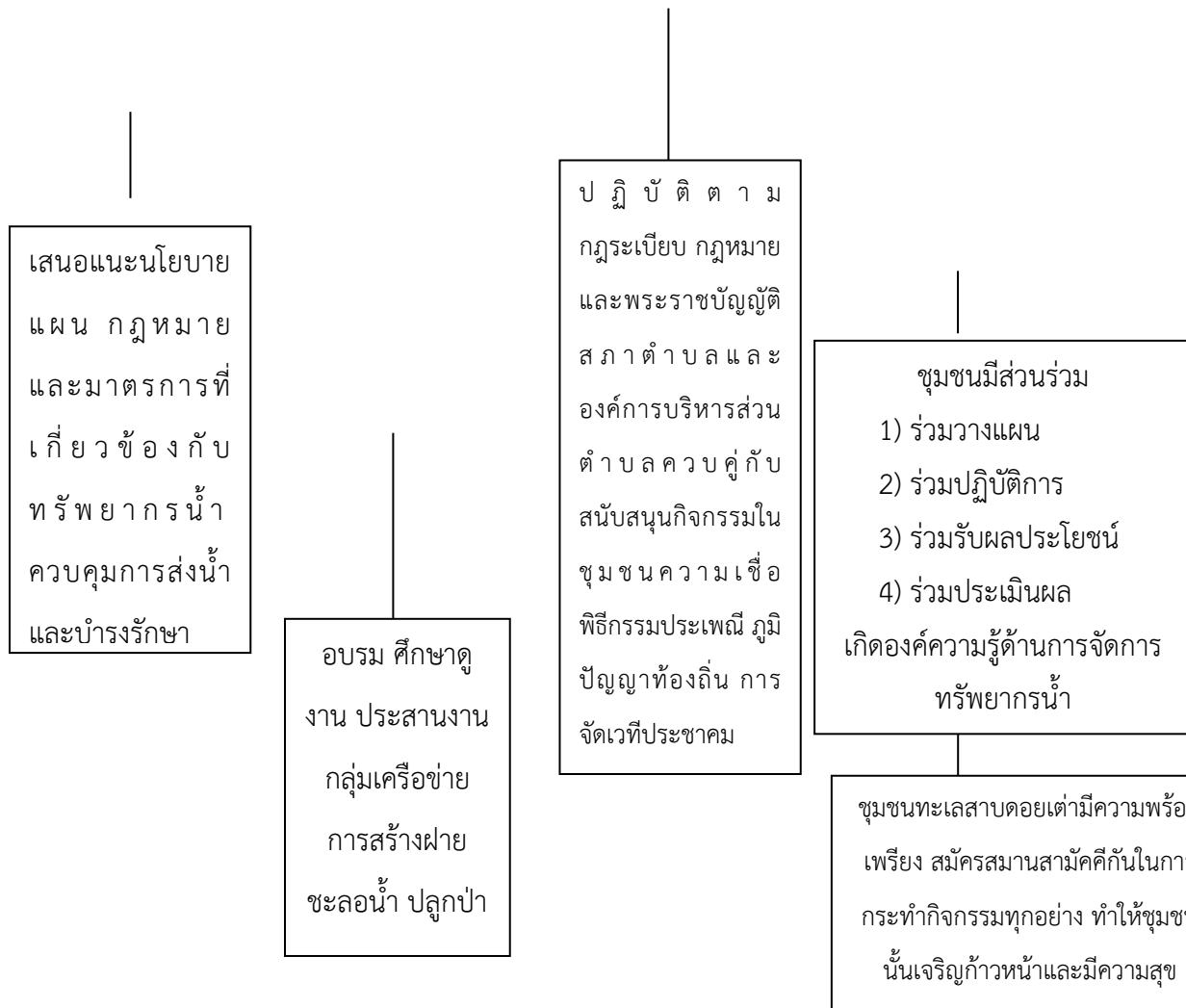
การมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการในการจัดการทรัพยากรน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. จากการศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์การบริหารจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในปัจจุบัน เป้าหมายของการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรน้ำและปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อป้องกันปัญหาการทำลายทรัพยากรน้ำ และเพื่อรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำให้คงอยู่ต่อไป สอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยของ พระมหาดวงรัตน์ จิตตรโน (กิจประภานนท์) ซึ่งได้ทำการศึกษาอิทธิพลของธัมมปัทมสูตรกล่าวเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบชะตาของล้านนา ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนาในการนับถือผีและเทวดาถูกผสมผสานเข้ากับความเชื่อและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะพิธีกรรมการสืบชะตาที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เช่น ธัมมปัทมสูตรกล่าวเรื่องอายุวัฒนกุมารได้ทรงอิทธิพลและทรงคุณค่าต่อความเชื่อของชาวล้านนาได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (พระมหาดวงรัตน์ จิตตรโน (กิจประภานนท์), 2550, หน้า ก) 2. จากศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยของ ไพลิน นุชถาวร ซึ่งได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรตามช่วงคลองส่งน้ำสายต่าง ๆ พบว่า ปัญหาของกลุ่มเกษตรกรพบว่า 1. กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ 2. กลุ่มเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน 3. เกิดข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกษตรกร 4. ขาดการประสานงานและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ 5. กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถดูแลบำรุงรักษาคูส่งน้ำและอาคารชลประทานได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่เข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาและดำเนินการบำรุงรักษา 3. แนวทางการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการในการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

กระบวนการดังกล่าวต้องได้รับความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เกษตรกร หรือองค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำ (ไพลิน นุชถาวร, 2550, หน้า ก) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูเบศวร์ เมืองมูล ซึ่งได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการมีส่วนร่วมในการด้านการวางแผนการใช้น้ำ 2. ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงาน 3. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 5. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผล (ภูเบศวร์ เมืองมูล, 2551, หน้า ก) และสอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยของ สุชาติดา บุญนิธย์ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน (สุชาติดา บุญนิธย์, 2550, หน้า ก)

องค์ความรู้ใหม่

โดยรวมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวน แนะนำ ประชาสัมพันธ์ เรื่องราว ข่าวสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนในชุมชนของแต่ละกลุ่มน้ำได้รับรู้เรื่องราวและเกิดความเข้าใจที่ดี องค์ความรู้กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการได้ มีดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพหุบูรณาการในการจัดการทรัพยากรน้ำทะเลสาบดอยเต่า

การมีส่วนร่วมเชิงพหุบูรณาการในการจัดการทรัพยากรน้ำทะเลสาบดอยเต่า อำเภอหนองเต่า จังหวัดเชียงใหม่ในด้านต่าง ๆ ควรพัฒนาให้มีการดำเนินการในทุกด้านให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังนี้ ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาทรัพยากรน้ำ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำ การเกิดอุทกภัย และด้านคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรม ฯลฯ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชน ร่วมคิดหาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาเรื่องน้ำของชุมชน หรือ

เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการน้ำของชุมชน โดยคำนึงถึงสิทธิชุมชนเสมอด้วย ร่วมวางแผนนโยบาย หรือกำหนดแผนงานกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อบรรเทาหรือขจัดปัญหาเรื่องน้ำที่สนองความต้องการของชุมชนร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นธรรม ร่วมจัดการหรือปรับปรุงรับการบริหารงานพัฒนาเกี่ยวกับน้ำในกลุ่มน้ำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของชุมชนเองและของหน่วยงาน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งที่เอกชนและรัฐดำเนินการให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป ร่วมประชุมอบรม สัมมนาที่ทางราชการและภาคเอกชนจัดขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวความคิดการจัดการน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ในพระพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึงน้ำไว้ว่า ล้วนแต่ให้ความรู้เพื่อเกิดปัญญาและมองเห็นสัจธรรมความเป็นจริงที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาตน เกิดความเมตตาต่อสรรพสิ่งให้มีการใช้ชีวิตที่ไม่ประมาท แนวทางการมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการในการบริหารจัดการน้ำทะเลสาบดอยเต่า ประกอบด้วย 1. ด้านเมตตาทายกรรม โดยการร่วมกันช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ ดังเช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำปิงตอนบน 2. เมตตาวจีกรรม กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้า และลับหลัง พูดคุยกันในชุมชนเมื่อมีการสร้างอ่างเก็บน้ำของชุมชน 3. เมตตามโนกรรม ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน เมื่อปริมาณการใช้น้ำของหมู่บ้านมีปริมาณมากขึ้นขึ้นอยู่กับชนิดของพืชและปริมาณที่เพาะปลูก 4. ด้านสาธารณโภคี การได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน เพราะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ คือ การใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภคและการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร 5 ด้านศีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับสมาชิกทั้งหลาย ชาวบ้านดอยเต่าจะอพยพจากที่น้ำท่วมของทะเลสาบเขื่อนภูมิพล มาอยู่บนพื้นที่สูงบริเวณที่ลาดเชิงเขาด้วยกัน 6 ด้านทัญญูสามัญญตา การมีทัญญูดีงามเสมอกันกับสมาชิก เกิดความสามัคคีปรองดอง หรือสมานฉันท์เกิดขึ้น ภายในหมู่คณะและชุมชน การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนาน จึงมีข้อเสนอแนะ 1) องค์กรภาครัฐควรให้ความสำคัญกับหลักการจัดการระบบชลประทานเชิงพุทธบูรณาการ และส่งเสริมเป็นแนวนโยบาย เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เป็นกัลยาณชน มีวิสัยทัศน์ อันชอบธรรม สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ของงานตาม

เป้าประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์สุขแห่งตนและประโยชน์ส่วนรวมในสังคมโดยรวม ทั้งนี้ภาครัฐจะต้องมีความจริงใจและสร้างแรงจูงใจในการสร้างขวัญกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักธรรมาภิบาล 2) สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีหลักสูตรเกี่ยวกับการบริหารจัดการ สามารถนำหลักการที่วิจัยแล้วนี้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่เหมาะสม เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย 3) ควรมีการศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับน้ำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่สัมพันธ์และเป็นประโยชน์กับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม และ 4) ควรมีการศึกษาการวางรากฐานการบริหารจัดการระบบชลประทานเชิงพุทธบูรณาการสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่ในทศวรรษหน้า

References

- กรมชลประทาน. (2549). *น้ำคือชีวิต รายงานประจำปี 2549*, กรุงเทพมหานคร : กรมชลประทาน.
- กรมชลประทาน. (2551). “*น้ำ ทรัพยากรล้ำค่าของโลก*”, ศักราช น้ําคุดม ข้าวสมบุญ 106 ปี. กรมชลประทาน. 13 มิถุนายน 2551
- นันทยา ตั้งวิสุทธิจิต. (2558). *ลุ่มน้ำที่เปลี่ยนไป ในโลกที่เปลี่ยนแปลง คู่มือการฝึกอบรม การจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการสู่ความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- นิติกรณ์ วงศ์ชัย. (2553). “การจัดการน้ำของระบบเหมืองฝายท่าศาลา อำเภอเมืองเชียงใหม่”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโน. (2530). *พุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน์ (กิจประภานนท์). (2550). “อิทธิพลของธัมมปัทมสูตรเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบชะตาของล้านนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- ไพลิน นุชถาวร. (2550). “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี”. *วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย พ.ศ. 2539*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูเบศร์ เมืองมูล. (2551). “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาคาดแคลนน้ำของเกษตรกร กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำบ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่

ริม จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สุกาญจน์ รัตน์เลิศบุศย์. (2550). *หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย – ญี่ปุ่น.

สุชาดา บุญนิศย์. (2550). “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ *เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน*. กรุงเทพมหานคร : กรมชลประทาน.